

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	15
--------------	----

I FƏSİL

HÜQUQ VƏ MÜLKİ (ÖZƏL/XÜSUSİ)

HÜQUQ ANLAYIŞLARI

1.1. Hüquq elminin tədqiqat sahəsi	19
1.2. Hüquq anlayışı və hüququn əmələ gəlmə səbəbləri	20
1.2.1. Hüququn yaranma səbəbləri, xüsusiyyətləri və funksiyaları.....	21
1.2.1.1. Hüquq, insanların toplu halda yaşamaq ehtiyacından əmələ gəlmişdir	21
1.2.1.2. Hüququn funksiyaları qaydalar vasitəsilə gerçəkləşir	22
1.2.1.3. Hüquq qaydaları məcburilik xüsusiyyətinə malik olmalıdır.....	23
1.2.1.4. Hüququn ali məqsədi ədalətliyi təmin etməkdir	24
1.2.1.5. Dövlətin gücündən hüquqa uyğun istifadənin əhəmiyyəti	26
1.2.2. Hüquq anlayışı	27
1.2.3. Xüsusi (mülki) hüquq anlayışı	30
1.2.3.1. Ümumi hüquq-xüsusi hüquq anlayışlarının tərfi	30
1.2.3.2. Ümumi hüquq-xüsusi (özəl/mülki) hüquq təsnifatının hüquqi əhəmiyyəti.....	31
1.2.3.2.1. Mülkiyyət haqqı səbəbilə.....	33
1.2.3.2.2. İradə sərbəstliyi əsası	35
1.2.3.3. Ümumi və xüsusi hüququn başlıca sahələri.....	38

II FƏSİL

MÜLKİ (ÖZƏL/XÜSUSİ) QANUNVERİCİLİYİN

TƏTBİQ OLUNMA ÜSULU

2. MÜLKİ (ÖZƏL/XÜSUSİ) QANUNVERİCİLİK.....	43
2.1. Ümumi olaraq mülki (özəl/xüsusi) qanunvericilik anlayışı.....	43
2.1.1. Mülki Məcəllənin 2-ci maddəsinə dair qeydlər	44
2.1.1.1. Mülki Məcəllənin 2.1-ci maddəsinə dair qeydlər	44
2.1.2. Mülki Məcəllənin 2.2-ci maddəsinə dair qeydlər	47
2.1.3. Mülki Məcəllənin 2.3-cü maddəsinə dair qeydlər	48

2.1.4. Mülki Məcəllənin 2.4 və 2.5-ci maddələrinə dair qeydlər	49
2.1.5. Mülki Məcəllənin 2.6-cı maddəsinə dair qeydlər	51
2.2. Mülki Məcəllənin 3-cü maddəsinə dair	51
2.3. Konstitusiya	56
2.4. Qanunlar	57
2.4.1. Mülki Məcəllə digər qanunlardan üstün hüquqi qüvvəyə malik deyildir	57
2.4.2. Mülki Məcəllə	63
2.4.2.1. Mülki Məcəllənin məqsədi	64
2.4.2.2. Mülki Məcəllənin vəzifələri	67
2.4.2.3. Hüquqi anlayış olaraq “sahibkar” və “sahibkarlıq fəaliyyəti” anlayışlarının məqsədəuyğunluğu və hüquqi mahiyyəti	71
2.4.2.3.1. Hüquqi anlayış kimi “sahibkar” sözünün məqsədəuyğunluğu	71
2.4.2.3.2. Ticarət (Sahibkarlıq) fəaliyyəti anlayışı və ünsürləri	74
2.5. (İşgüzar) adətlər	78
2.5.1. Mülki Məcəllədə adət qaydaları ilə bağlı ümumi normaların yazılış tərzinin qısa təhlili	79
2.5.2. Adət qaydasının mövcudluğunun qəbul edilməsi üçün tələb olunan şərtlər	82
2.5.3. Adət (ənənə) qaydalarının hüquqi funksiyaları	83
2.5.3.1. Tamamlayıcı funksiyası	83
2.5.3.2. Açıqlayıcı funksiyası	84
2.5.3.3. Yazılı hüquqi aktları dəyişdirici funksiyası	84
2.5.3.4. Adət qaydasının mövcudluğunun müəyyənləşdirilməsi və tətbiqi	87
2.6. Mülki Məcəllənin 4 və 5-ci maddələrinə dair qeydlər	90
2.6.1. Mülki Məcəllənin 4-cü maddəsinə dair qeydlər	90
2.6.2. Mülki Məcəllənin 5-ci maddəsinə dair qeydlər	92
2.6.2.1. Mülki Məcəllənin 5.1 və 5.2-ci maddələrinə dair qeydlər	92
2.6.2.2. Mülki Məcəllənin 5.3-cü maddəsinə dair qeydlər	94
2.7. Mülki qanunvericiliyin tətbiq olunması üsulu	94
2.7.1. Qanunun tətbiq edilməsi fəaliyyətinin mərhələləri	94
2.7.2. Əlaqədar qanuni qaydanın müəyyənləşdirilməsi	96

2.7.3. Qanun normalarının zamana görə tətbiqə əlverişli olması.....	98
2.7.3.1. Mülki qanunvericilik normalarının geriyə tətbiq olunma məsələsi ..	102
2.7.3.2. Mülki qanunvericilikdə eyni məsələyə dair fərqli normaların olması məsələsi.....	112
2.7.3.2.1. Ümumi qayda-xüsusi qayda anlayışları	112
2.7.3.2.2. Normalar arasındakı uyğunsuzluq hallarında ümumi və xüsusi qaydaların tətbiq olunmasının əsasları	117
2.7.4. Mülki qanunvericilik normasının mahiyyət etibarı ilə tətbiqi mümkün olmalıdır.....	120
2.7.4.1. Məcburi mülki hüquq qaydaları (normaları).....	123
2.7.4.2. İxtiyari hüquq qaydaları.....	128
2.8. Qanun qaydasının (normanın) təfsiri.....	130
2.8.1. Təfsirin (şərhin) növləri və üsulları	132
2.8.1.1. Təfsirin (şərhin) növləri	132
2.8.1.2. Təfsirin (şərhin) üsulları	134
2.8.2. Qanundakı qaydaların məqsədinin müəyyənləşdirilməsi.....	135
2.8.2.1. Qanundakı qaydaların məqsədinin müəyyənləşdirilməsinə dair nəzəriyyələr.....	135
2.8.2.2. Qanundakı qaydaların məqsədinin müəyyənləşdirilməsinə dair qənaətimiz.....	137
2.8.2.2.1. Yalnızca hərfi mənaya əsaslanan təfsir hüquqi təfsir deyildir	137
2.8.2.2.2. Qanundakı qaydaların düzgün təfsir olunmasının əsasları.....	138
2.9. Hakimin mülahizə səlahiyyəti və onun istifadəsi ilə bağlı əsaslar.....	143
2.10. Qanunun analogiyası (qanun müddəasından müqayisə yolu ilə istifadə olunması)	147
2.11. Qanunda tətbiq oluna bilən bir qaydanın olmaması: qanun boşluğu və onun doldurulması (hüququn analogiyası).....	153
2.11.1. Açıq qanun boşluğu-qapalı qanun boşluğu	154
2.11.1.1. Açıq qanun boşluğu	156
2.11.1.2. Qapalı qanun boşluğu	157
2.11.1.2.1. Qaydanın hərfi mənası ilə məqsədinin uyğun gəlməməsi.....	158
2.11.1.2.2. Eyni məsələnin eyni hüquqi qüvvəyə malik qaydalar tərəfindən fərqli tənzimlənməsi	161

2.11.1.2.3. Qanunvericilikdəki qaydanın aid olduğu məsələyə dair digər qaydaların ümumi məqsəd və sistematikasına zidd olması.....	163
2.11.2. Qanun boşluğunun doldurulması (hüququn analogiyası)	169
2.11.2.1. Hakimin özündən qayda müəyyən etməsi	169
2.11.2.1.1. Qanun boşluğuna səbəb olan müddəanı nəzərə almamaqla boşluğun doldurulması.....	170
2.11.2.1.2. Hakimin birbaşa özündən hüquq qaydası qoymaqla qanun boşluğunu doldurması.....	172
2.11.2.2. Hakim tərəfindən qoyulan qaydanın hüquqi mahiyyəti	175

III FƏSİL MÜLKİ HÜQUQDA HAQQ ANLAYIŞI (TERMİNİ) VƏ NÖVLƏRİ

3. HAQQ ANLAYIŞI (TERMİNİ)	181
3.1. Kəlmə olaraq "haqq" sözünün mənası	181
3.1.1. "Haqq" anlayışının mahiyyəti ilə bağlı nəzəriyyələr	183
3.1.1.1. İradə nəzəriyyəsi.....	183
3.1.1.2. Mənfəət nəzəriyyəsi.....	184
3.1.1.3. Mürəkkəb nəzəriyyə	184
3.1.1.4. Qənaətimiz.....	185
3.2. Haqların müxtəlif növləri.....	187
3.2.1. Əmlak haqları - qeyri-əmlak haqları	189
3.2.1.1. Əmlak anlayışı və üsürləri	190
3.2.1.1.1. Əmlak anlayışı	190
3.2.1.1.2. "Əmlak" anlayışının üsürləri	193
3.2.1.2. Əmlak haqları	195
3.2.1.2.1. Əşya haqları	195
3.2.1.2.1.1. Əşya haqlarının xüsusiyyətləri.....	196
3.2.1.2.1.2. Əşya haqlarının növləri.....	202
3.2.1.2.1.2.1. Mülkiyyət haqqı.....	202
3.2.1.2.1.2.2. Məhdud əşya haqları	204
3.2.1.2.1.2.2.1. Servitut haqqı.....	205
3.2.1.2.1.2.2.2. Uzufrukt haqqı	208
3.2.1.2.1.2.2.3. Tikintiyə vərəsəlik haqqı (hüququ).....	211

3.2.1.2.1.2.2.4. Girov haqqı	213
3.2.1.2.1.2.2.5. Saxlama haqqı.....	219
3.2.1.2.2. Alacaq haqları (tələb hüquqları)	220
3.2.1.2.2.1. Hədiyyənin geri tələb edilməsinin mütləq haqq halına gəlməsi .	226
3.2.1.2.2.2. İcarəçinin icarə müqaviləsindən əmələ gələn istifadə haqqı	228
3.2.1.2.3. Əmlak xarakterli formalaşdırıcı haqlar	239
3.2.1.2.4. Əmlak xarakterli əqli mülkiyyət haqları	245
3.2.1.3. Qeyri-əmlak haqları	248
3.2.2. İstifadə tərzindən baxımından haqlar: Təmsilçi vasitəsilə istifadə oluna bilən- oluna bilməyən haqlar ilə özgəninkiləşdirilə bilən və bilməyən haqlar ..	249
3.2.2.1. Təmsilçi vasitəsilə istifadə oluna bilən-oluna bilməyən haqlar	249
3.2.2.2. Özgəninkiləşdirilə bilinən və özgəninkiləşdirilə bilinməyən haqlar.	250
3.2.3. Haqq sahibinin müəyyənləşdirilməsi baxımından: müstəqil (əsas) haqlar-asılı (əlavə) haqlar	251

IV FƏSİL MÜLKİ HAQLARIN YARANMA ƏSASI KİMİ ƏQDLƏR

4.1. Mülki haqları əmələ gətirən bütün hallar mülki hüquqi hadisə hesab olunur.....	259
4.1.1. Hüquqa zidd əməllər.....	260
4.1.2. Hüquqa uyğun əməllər	260
4.2. Əqdlər	263
4.2.1. Əqd anlayışı	263
4.2.2. Əqdin üsürləri (elementləri) və etibarlılıq şərtləri.....	265
4.2.2.1. Əqdin üsürləri (elementləri)	265
4.2.2.1.1. İradə ifadəsi	265
4.2.2.1.2. İradə ifadəsi müəyyən bir hüquqi nəticəyə yönəlmiş olmalıdır	268
4.2.2.1.3. Görünüşdə iradə ifadəsinə uyğun hüquqi nəticə yaranmalıdır.....	269
4.2.3. Əqdin növləri.....	271
4.2.3.1. Əqdi əmələ gətirən tərəf sayı baxımından: birtərəfli-ikitərəfli-çoxtərəfli əqdlər	271
4.2.3.1.1. Birtərəfli əqdlər.....	271
4.2.3.1.2. İkitərəfli əqd olaraq müqavilələr.....	273

4.2.3.1.3. Çoxtərəfli əqdlər olaraq qərarlar	279
4.2.3.2. Əmlaka etdikləri təsir baxımından əqdlərin növləri: borclandırıcı əqdlər-sərəncamverici əqdlər	281
4.2.3.2.1. Borclandırıcı (öhdəlik əmələ gətirən) əqdlər	281
4.2.3.2.2. Sərəncamverici əqdlər	284
4.2.3.2.3. Qazandırıcı əqdlər	288
4.2.4. Əqdlərin etibarlılıq şərtləri	291
4.2.4.1. Əqdlərin ümumi etibarlılıq şərtləri	292
4.2.4.1.1. Əqdi bağlayan şəxsin müvafiq fəaliyyət qabiliyyəti olmalıdır	292
4.2.4.1.2. Əqd mövzusu (predmeti) şəxsiyyətə zidd olmamalıdır	293
4.2.4.1.3. Əqdlər məcburi hüquq qaydalarına (imperativ normalara) zidd olmamalıdır	296
4.2.4.1.4. Əqdin mövzusu (predmeti) mümkünsüz olmamalıdır	299
4.2.4.1.5. Əqdi əmələ gətirən iradə ifadələri zədəli olmamalıdır	300
4.2.4.1.6. Əqdi əmələ gətirən iradə ifadələri sırf görünüş üçün olmamalıdır	304
4.2.4.1.7. Tələbə bağlılıq prinsipi və əqdin etibarsızlığı	310
4.2.4.2. Bəzi əqdlər üçün tələb olunan xüsusi etibarlılıq şərtləri	312
4.2.4.2.1. Məcburi şəkil (forma) şərtinə bağlı əqdlər bu şərtə uyğun olaraq bağlanmalıdır	313
4.2.4.2.2. Sərəncamverici əqdlər baxımından sərəncam səlahiyyəti olmalıdır	319
4.2.4.2.3. Səbəbə bağlı qazandırıcı əqdlərdə səbəbi təşkil edən borclandırıcı əqd etibarlı olmalıdır	319
4.2.4.2.4. Tam ikitərəfli (synallagmatic) müqavilələr ağır şərtli olmamalıdır	320
4.2.4.2.4.1. MM.m.339.1-də nəzərdə tutulan halların hüquqi mahiyyəti ilə bağlı ümumi qeydlər	320
4.2.4.2.4.2. Ağır şərtli əqd anlayışı və ünsürləri	323
4.2.4.2.4.2.1. Ağır şərtli əqd anlayışı	323
4.2.4.2.4.2.2. Ağır şərtli əqdin ünsürləri	324
4.2.5. Əqdlərin etibarsızlığı	328
4.2.5.1. “Etibarsızlıq” anlayışının digər oxşar anlayışlarla müqayisəsi	330
4.2.5.1.1. “Xitam” anlayışı və etibarsızlıqdan fərqi	330
4.2.5.1.2. “Ləğvetmə” anlayışı, onun “etibarsızlıq” və “xitam” anlayışlarından fərqi	332
4.2.5.1.2.1. “Ləğvetmə” anlayışı	332
4.2.5.1.2.2. “Ləğvetmə” ilə “etibarsızlıq” anlayışlarının mahiyyət etibarı	

ilə fərqi	333
4.2.5.1.2.3. “Ləğvetmə” ilə “xitam” anlayışının fərqi	334
4.2.5.1.2.4. Ləğvetmə ilə bağlı formalaşmış səhv bir təcrübə	335
4.2.5.1.2.5. Müqavilədən imtina anlayışı və onun oxşar anlayışlardan fərqi	341
4.2.5.2. Əqdlərin etibarsızlığı hallarının növləri	345
4.2.5.2.1. Əhəmiyyətsiz əqdlər (öz-özlüyündən etibarsız halda olan əqdlər) ...	347
Məhkəmə təcrübəsində etibarsızlıq halları ilə bağlı bəzi səhvlər	348
4.2.5.2.2. Məhkəmə qərarı ilə əmələ gələn etibarsızlıq halları	364
4.2.5.2.3. Mübahisələndirməklə əmələ gələn etibarsızlıq halları (pozula bilən etibarlılıq halı)	367
4.2.5.2.4. Düzələ bilən (şərti) etibarsızlıq halları	374
4.2.5.2.5. Qismi etibarsızlıq halları	382
4.2.5.2.6. Əqdin çevrilməsi (konversiyası)	389

V FƏSİL MÜLKİ HÜQUQDA VİCDANLILIQ

5.1. Vicdanlılıq anlayışı və rolu	395
5.2. Haqların əldə edilməsində vicdanlılığın (subyektiv vicdanlılığın) rolu	397
5.2.1. Vicdanlılığın qorunduğu və qorunmadığı hallar	398
5.2.2. Haqların əldə edilməsində vicdanlılığına baxılan şəxs(lər)	399
5.2.3. Vicdanlılıq sayəsində əldə etmə hallarında vicdanlılığın tələb olunduğu vaxt	401
5.2.4. Daşınan əşyalar üzərində əşya haqlarının əldə edilməsi baxımından vicdanlılığın rolu	403
5.2.5. Daşınmaz əşyalar üzərində əşya haqlarının əldə edilməsi baxımından vicdanlılığın rolu	408
5.2.5.1. Daşınmaz əşya üzərindəki əşya haqlarına dair rəsmi qeydiyyatata olan etimadın qorunmasının səbəbləri	410
5.2.5.2. Vicdanlı əldə etmənin şərtləri	412
5.2.5.3. Mülki Məcəllənin 225.6-cı maddəsi və dövlətin reyestrdəki qeydiyyatla bağlı məsuliyyəti	421
5.2.5.3.1. Mülki Məcəllənin 225.6-cı maddəsi ədalətsizliyə səbəb olur	423
5.2.5.3.2. Mülki Məcəllənin 225.6-cı maddəsi qanunvericiliyə ziddir	423

5.3. Haqların istifadə olunmasında vicdanlılığın rolu.....	430
5.3.1. Haqların istifadə olunması ilə bağlı görüşlər	430
5.3.2. Mülki qanunvericilikdə haqların istifadə olunmasına dair qəbul edilən əsaslar	432
5.3.2.1. Haqdan (hüquqdan) sui-istifadə anlayışı	432
5.3.2.2. Haqdan (hüquqdan) sui-istifadə olunmasına səbəb olan başlıca hallar....	434
5.3.2.2.1. Qeyri-qanuni və ya müqavilənin ziddinə əldə edilmiş haqların həyata keçirilməsi (MM.m. 560.3.1).....	435
5.3.2.2.2. Şəxsin öz vəzifələrini kobudcasına pozmasına baxmayaraq hüquqlarını həyata keçirməsi (MM.m. 560.3.2.).....	440
5.3.2.2.3. Müdafiə edilməli olan şəxsi mənafeyin əsaslarını təşkil etməyən hüququn həyata keçirilməsi (MM.m. 560.3.3.).....	442
5.3.2.2.4. Digər tərəfin güvəndiyi və güvənmiş olduğu əvvəlki rəftara zidd hüququn həyata keçirilməsi (MM.m. 560.3.4).....	444
5.3.2.2.4.1. Məcburi forma şərti baxımından güvəndən sui-istifadə edilməsi...445	
5.3.2.2.4.1.1. Mülahizəyə bağlı ölçünü əsas götürən yanaşma	446
5.3.2.2.4.1.2. Konkret ölçünü əsas götürən yanaşma.....	447
5.3.2.2.4.2. Digər etibarsızlıq səbəbləri baxımından güvəndən sui-istifadə edilməsi	462
5.3.2.2.5. Mülki Məcəllənin 560.3.5 və 560.3.6-cı maddələri	462
5.3.2.3. Haqdan sui-istifadə edilməsinin hüquqi nəticəsi	464
İstifadə olunan ədəbiyyat siyahısı	465
Terminologiya indeksi	471
Maddə indeksi	477